

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta
StV@eduskunta.fi

Asia: HE 298/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Sosiaali- ja terveystoimialan lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

HEL 2022-014380 T 03 00 00

Sosiaali- ja terveystoimiala antaa seuraavan lausunnon sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulo-
säännöksen muuttamisesta:

"Lausunnon lähtökohdat

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta pyytää antamaan asiantuntijalausunnon koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä sosiaali- ja terveystalousta annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta.

Laissa säädettyä iäkkäiden henkilöiden tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon toimintayksiköissä asiakasta kohti noudatettavan 0,7 työntekijän henkilöstömitoituksen siirtymäaikaa jatkettaisiin vaiheittain 1.12.2023 saakka.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään 1.4.2023.

Ikäntyneiden laitoshoidon ja tehostetun palveluasumisen mitoitus Helsingissä

Helsingin kaupunki järjestää ikääntyneiden ympärivuorokautisia asu-
mispalveluja laitoshoitona noin 1000 paikka, joista ostopalveluna noin
400. Tehostetun palveluasumisen paikkoja noin 3400, joista ostopalve-
luna noin 1600.

07.12.2022

Helsinki on jo vuosia tavoitteellisesti vähentänyt laitoshoidon päätymiseen vaikuttaa suunnitteilla olevien uusien rakennushankkeiden ja saneeraushankkeiden toteutumisajataulu. Tällä hetkellä hankeajataulut mahdollistaisivat laitoshoidon päätymisen aikaisintaan vuonna 2028.

Helsingin laitoshoidon ja tehostetun palveluasumisen henkilöstörakennetta on kehitetty ja kehitetään edelleen monialaisesti. Yksiköissä työskentelee sairaanhoitajien ja lähihoitajien lisäksi muun muassa hoivaavustajia, sosiaaliohjaajia, fysio- ja toimintaterapeutteja sekä kulttuuriohjaajia. Osana mitoituksen parantamista on kuluvana vuonna yksiköihin palkattu yhteensä 60 hoiva-avustajaa.

Tällä hetkellä laki edellyttää yksiköiltä 0,6 mitoitus. Helsingissä tämä toteutuu pääsääntöisesti. Niihin yksiköihin, joissa mitoitus olisi ollut alitumassa, on kohdennettu lisäresursseja välittömään ja välilliseen työhön. Viimeisenä keinona, mitoituksen turvaamiseksi, on paikkoja suljettu tilapäisesti. Henkilöstövajeen vuoksi kuluvan vuoden aikana on omassa tuotannossa ollut paikkoja suljettuna keskimäärin 46, joista pitkäaikaishoidon paikkoja 27. Vastaaviin toimenpiteisiin ei ole koskaan aiemmin jouduttu turvautumaan.

Helsinki on arvioinut, että tämänhetkellä tuotantovolyyymillä vähintään 0,7 työntekijän henkilöstömitoituksen saavuttamien edellyttää omaan tuotantoon noin 100 hoitotyöntekijän vakanssin perustamista välittömään työhön. Tämän lisäksi välillisen työn järjestämisen vaikutus on noin 60–70 työntekijää.

Helsingin ympärivuorokautisen palveluasumisen ostopalveluyksiköiltä edellytetään puitesopimuksessa jo nyt 0,7 henkilöstömitoitusta. Koronaepidemia on joissain yksiköissä saattanut hetkellisesti aiheuttaa henkilöstömitoituksen alituksen. Uusien paikkojen avaaminen on viivästynyt henkilöstöpulan takia. Laitospalvelu yksiköissä täytyy 0,6 mitoitusta. Vähintään 0,7 työntekijän henkilöstömitoituksen saavuttaminen edellyttää arviolta noin 45 vakanssia. Ostopalvelujen valvonta kohdistuu Helsingissä sopimusvalvontaan, puitesopimuksen palveluvauksen laatutekijöiden toteutumisen seurantaan ja toiminnan lainmukaisuuden varmistamiseen.

Mitoituksen vaiheistamisen vaikutukset

Samoista työntekijöistä kilpailevat kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat mm. erikois- ja perusterveydenhuollossa, sosiaalipalveluissa ja varhaiskasvatuksessa, niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla. Lähi-vuosina rekrytointitarve ikääntyneiden palveluissa on merkittävä pelkästään nykyisillä tuotantovolyyymeillä. Kaupungin itse tuottamissa ikääntyneiden palveluissa on noin 4000 työntekijää. Helsingin saira-

07.12.2022

lassa ja ikääntyneiden palveluissa työskentelevistä lähi- ja sairaanhoitajista eläkeiän saavuttaa noin 230 työntekijää vuosina 2023–2026. Lähtövaihtuvuus on viime vuosina ollut 5–7 %. Tällä hetkellä eri palveluissa puuttuu nykyisistä vakansseista eri hoitotyön ammattisia noin 10–30 %. Eläköityminen ja muu lähtövaihtuvuus uusien vakanssien lisäksi lisää rekrytointihaasteita merkittävästi.

Vuodesta 2020 syksyyn 2022 on ympärivuorokautisen hoivan avointen työpaikkojen määrä kasvanut keskimäärin kuukaudessa 86 %, samaan aikaan hakijoiden määrä yhtä avointa tehtävää kohti on vähentynyt 24 %. Kotihoidossa avoinna olevin työpaikkojen määrä on kasvanut 54 % ja hakijoiden määrä avointa tehtävää kohti on vähentynyt 41 %.

Rekrytointihaasteet ulottuvat nykyään myös siivous-, ruoka- ja pyykkihuoltoa tekeviin työntekijöihin, eivätkä alan tuottajat ole kyenneet vastaamaan täysimääräisesti kasvavaan kysyntään.

0,7 mitoituksen toteutumisen merkittävin haaste on henkilöstön saatavuus. Nyt esitetty kahdeksan kuukauden siirtymäaika on liian lyhyt siihen, että henkilöstötilanne ehtisi merkittävästi korjaantua. Edes henkilöstörakennetta monipuolistamalla ei pystytä turvaamaan 0,7 vähimmäismitoitusta. Henkilöstön saatavuushaaste koskee sekä omaa tuotantoa että ostopalveluita ja uusia yksiköitä ei todennäköisesti saada avattua aiotulla aikataululla. Tämä henkilöstön saatavuuteen liittyvä haaste aiheuttaa toimintaan epävarmuutta, mikä puolestaan vaikeuttaa ennakkointia koskien sekä omaa tuotantoa että ostopalveluita.

Keinoina henkilöstön riittävyyden parantamiseksi esitetään mm. lähihoitaja- ja hoiva-avustajakoulutuksen lisäämistä, henkilöstörakenteen monipuolistamista ja välillisen työn keskittämistä erilliselle henkilöstölle. Edellä olevat keinot ovat jo Helsingissä käytössä. Vuosina 2022 ja 2023 Helsingissä on valmistumassa 31 hoiva-avustajaa oppisopimuskoulutuksesta. Valmistuvilla hoiva-avustajilla on mahdollisuus jatkaa opintoja työnantajan tukemana lähihoitajaksi. Myös lähihoitajien oppisopimuskoulutuksiin on panostettu ja vuoden 2023 loppuun mennessä valmistuu 37 lähihoitajaa. Lisäksi Helsinki on aloittamassa kansainvälisen rekrytinnin, minkä tavoitteena on vahvistaa sairaanhoitajien ja hoiva-avustajien saatavuutta.

Koulutuspaikkojen lisääminen ei kuitenkaan riittävästi ratkaise saatavuusongelmaa, ainakaan mikäli alan vetovoima ja koulutukseen hakeutuneiden määrä ei samalla parane nykyisestä. Myöskään kansainvälinen rekrytointi ei tuo nopeaa ratkaisua henkilöstömääriin. Koulutuspaikkoja tulee lisätä nimenomaan kasvavan väestön ja palvelutarpeiden alueilla, kuten Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla.

07.12.2022

Esityksessä arvioidaan, että mahdollisuus kehittää siirtymäajalla rakennemuutosta ja raskaanpien palvelujen sijaan ohjata asiakkaita kevyempiin palveluihin, kuten yhteisöllinen asumiseen ja kotihoitoon, vähentää henkilöstötarvetta raskaammissa palveluissa. Helsinki järjestää omissa yksiköissä välimuotoista asumista ympäri-vuorokautisen hoivan ohella ja laajemmat suunnitelmat yhteisöllisen asumisen kehittämiseksi ovat valmisteilla. Helsinki tuottaa yksityisissä palvelutaloissa asuville kotihoidon palvelut niitä tarvitseville ja myös jo nykyisellään kotihoidossa yökotihoitoa sitä tarvitseville.

Kevyemmät palvelumuodot eivät todennäköiset merkittävästi tule vähentämään ympärivuorokautisen palveluasumisen määrää, koska iäkkäiden määrä kasvaa voimakkaasti. Yhteisöllinen asuminen voi tukea kotihoitoa, niiden asiakkaiden kohdalla, joille ei kyetä tuottamaan tarvittavia palveluja kotiin, ja siirtää raskaampiin palveluihin joutumista. Asiakkaan saama palvelu perustuu aina palvelutarpeen arviointiin. Väestön ikääntyessä tarve ympärivuorokautiselle palveluasumiselle lisääntyy. Seuraavien neljän vuoden aikana 75–84-vuotiaiden määrän ennustetaan kasvavan Helsingissä noin 5800 asukkaalla ja yli 85-vuotiaiden noin 2400:lla. Helsingin tarve uusille ympärivuorokautisille palveluasumisen paikoille on, peittävyystavoitteista riippuen, 50–100 paikkaa vuosittain.

Todennäköistä on, että haasteellisessa henkilöstötilanteessa mitoituksen nosto tulee vähentämään ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkoja entisestään ja vaikeuttamaan uusien paikkojen avaamista. Tällä on vaikutusta koko hoitoketjuun. Asiakkaat ovat enenevässä määrin epätarkoituksenmukaisissa hoitopaikoissa, kuten päivystyksessä tai sairaalassa odottamassa ympärivuorokautiseen hoitoon pääsyä. Helsingissä tämä ilmiö on jo näkyvissä ja ilmiötä vahvistaa henkilöstövajeen vuoksi suljetut sairaalapaikat, joita vuonna 2022 on ollut keskimäärin 29 paikkaa kuukaudessa. Helsingin sairaalassa ympärivuorokautisen hoidon odottajien määrä on kasvanut 9 % vuodesta 2019. Tilanne johtaa myös kotihoidon kuormittumiseen, jossa henkilöstötilanne on jo nyt erittäin haastava.

Mitoituksen vaiheistamisen taloudelliset vaikutukset on arvoitu varsin optimistisesti. Esityksessä todetaan, että vaiheistus vähentää kustannuksia ensi vuonna, mutta ei siinä määrin kuin laskelmissa esitetään, johtuen mm. pidentyneistä rekrytointiajoista ja henkilöstön vaihtuvuudesta. Taloudellisia vaikutuksia tulisi arvioida myös pidemmällä aikajänteellä. Väestön vanhenemien lisää vääjäämättä myös ympärivuorokautisen palveluasumisen tarvetta. Helsingissä lähivuosina tarvittava ympärivuorokautisen palveluasumisen lisäkapasiteetti tullaan järjestämään pääsääntöiset ostopalveluna. Helsinkiin on valmistumassa tuottajien uusia yksiköitä, mutta on epävarmaa, miten paikat saadaan avat-

07.12.2022

tua henkilöstöpulan ja kustannusten nousun vuoksi. Ensi vuoden osalta kustannusten odotetaan nousevan 5 %. Rahoitus tulee turvata myös palvelutuotannon volyymin lisäämiseen ikääntyneiden väestön määrän mukaisesti. Helsingissä tämä tarkoittaa vuosittain noin 11 miljoonaa euroa pelkästään volyymin kasvattamiseen.

Helsinki kannattaa ikääntyneiden palveluiden laadun kehittämistä, mutta kehittämisen tulisi kohdentua koko palveluketjuun. Mitoituksen nostaminen kategorisesti ympärivuorokautisessa hoidossa voi vaarantaa muun palvelutuotannon. Helsinki on jo aiemmin esittänyt pidempää siirtymäaikaa ja mitoituksen aikataulun tarkastelemista uudestaan tässä lausunnossa esitettyjen asioiden perusteella."

Lisätiedot

Stina Paldanius, toiminnansuunnittelija, puhelin: 310 42680
stina.paldanius(a)hel.fi

Liitteet

1 [Asiantuntijakuulemispyyntö, 1.12.2022, kuuleminen 8.12.2022](#)

Tiedoksi

Sosiaali- ja terveystoimiala

07.12.2022

Juha Jolkkonen
sosiaali- ja terveystoimialan
toimialajohtaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.